

Олег Гава

**ВИСТАВКА ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧОГО
МУЗЕЮ: ХОТИНСЬКА ВІЙНА. ДО 390-РІЧНИЦІ БИТВИ КОЗАЦЬКОГО
ВІЙСЬКА ПІД ХОТИНОМ у 1621р.**

До уваги читачів пропонується інформація про виставку “Хотинська війна. До 390-річниці битви козацького війська під Хотиним у 1621 р.” Одеського історико-краєзнавчого музею, й зокрема, про унікальну її родзинку – оригінальну зброю й ікони XVII ст.

Ключові слова: Хотинська битва 1621 р., козацтво, виставка, Одеський історико-краєзнавчий музей.

В той час ляше міцну руку
Дав козак тобі в поруку...
За гетьмана – Сагайдачний,
З ним шмат війська щонайкращій.
Десь сім тижнів ради слави
Не вщухає бій кривавий...
Українська народна пісня

4 жовтня 2011 р. у стінах Одеського державного історико-краєзнавчого музею (далі – ОІКМ) відкрилась виставка, присвячена Хотинській війні 1620-1621 рр.

Експозиція виставки побудована на матеріалах ОІКМ, більша частина яких була зібрана й експонувалась ще в Одеському музеї історії та старожитностей. Це передусім козацька зброя, ікони, стародруки та видання XVIII – початку XX ст., а також графіка, картографічні документи, побутові речі, серед яких реліквії з запорозьких земель. На виставці також представлені експонати з приватної колекції заслуженого працівника культури України Т. І. Максимюка.

Хотинська війна стала яскравим періодом козацької слави в Речі Посполитій: козаків порівнювали з античними взірцями звитяги й патріотизму, називаючи головними рятівниками “спільної вітчизни від ісламської орди”. Вірменський хроніст із Кам’янець-Подільського, сучасник подій писав: “Якби козаків не було, один Бог знає, чи не були би поляки знищені за три-чотири дні”⁴¹⁶. Інший сучасник і учасник битви під Хотиним: “Дивна то і несказанна мужність. Які ж серця і силу дав пан Бог тим людям у боротьбі проти ворогів усього християнства”.

Козацькі військові перемоги та слава тих років у Західній Європі були достеменно відомі завдяки дипломатам. Зокрема, детально описують події, пов’язані з козацтвом, венеціанські послы Вальер та Контарі, посол Франції де Сезі, англійський дипломат По, італійській місіонер у Криму Дортелі ді Асколі та інші. Визначали провідну роль козацького війська у Хотинській битві: Жан де Лабурер “Трактати про “Польське королівство”(1648 р.), П. Рікоут “Турецька історія” (1668 р.), останнє мало шість перевидань в Англії й перекладень кількома мовами. Молодий Лейбніц у трактаті “Про єгипетський похід короля

⁴¹⁶ Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – К., 2006. – С.274.

Франції” (1672 р.) шкодував, що козаки, які раніше “в битві під Хотинном перемогли турків”, тепер воюють з поляками⁴¹⁷. Інші джерела західно-європейського та турецького походження свідчать про те, що в Європі протягом XVII ст. пам’ятали вирішальну роль козаків у епохальній Хотинській битві, яка мала важливе значення для всього континенту.

Крім того, відомо також, що головний герой Хотинської війни – гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, не лише вмілим керівництвом забезпечив перемогу козацької й польської армії. Він відомий як захисник православної віри, завдяки його діям у 1620 р. була відновлена структура православних ієрархів, що зникла після Берестейської унії (1596 р.). У тому самому 1620 р. П.К. Сагайдачний з усім Військом Запорозьким записався й у Київське православне братство, декларуючи захист не лише православної віри козаками, але й православної освіти, яку надавала школа братства.

Враховуючи зазначене, концептуальна побудова і мета виставкового проекту “Хотинська війна 1620-1621 рр.” у стінах ОІКМ показати вирішальний вклад запорожців у битву під Хотинном, які йшли на цю війну під гаслом захисту православної віри, відтворити величну славу та історичну пам’ять про внутрішньополітичну ситуацію, що склалась в Україні в кінці XVI – першій чверті XVII ст.

Експозиція виставки складається з трьох комплексів.

Комплекс I: воєнні дії осені 1620 р. (зокрема, поразка польсько-козацького війська під Цецорою від турецької армії). Він представлений картами XVII ст., які демонструють регіон, де відбувалась битва під Цецорою та територію відступу польсько-козацьких військ під тиском турецької армії султана Іскандер-паші. Серед карт – оригінал карти Л.Боплана “Велика Україна. Частина Поділля Брацлавське воєводство”, виданий в Парижі у 1665 р. відомим картографом Миколою Сансоном.

Комплекс II: відновлення Військом Запорозьким київської православної митрополії та вимога до польського короля про визнання православної віри на всіх етнічних землях проживання українців. Комплекс ілюструють: оригінал рідкої повномасштабної картини Амвросія Ждахи “Запорожець іде в монастир” з приватної колекції заслуженого працівника культури України Тараса Максимюка; оригінальні ікони XVII – XVIII ст. запорозької січової Покровської церкви; стародруки XVII ст.

Комплекс III: переможна участь Війська Запорозького у Хотинській війні весна-осінь 1621 р. Комплекс представлений військовими та побутовими експонатами з фондів музею: козацькими гарматами XVII-XVIII ст.; ножами XVII ст.; кінськими обладунками; люльками та хрестиками XVII – XVIII ст.

Ілюстрації до статті див. с. 100-101.

Репрезентовані на виставці музейні експонати ілюструють не лише епохальні події початку XVII ст. та задіяні в них персоналії, але й те, як нащадки, незважаючи на час, дбайливо зберегли для нас пам’ять про славу козацьку.

⁴¹⁷ Гуржій О., Корнієнко В. Доба героїчних походів гетьмана П.Конашевича-Сагайдачного// Україна Козацька Держава. – К., 2004. – С. 124.

Gava Oleg

The epoch of Khotyn battle 1621 in the set of exhibition in Odesa Museum of History Local Lore

The attention of readers is drawn to the information on exhibition "Khotyn War. To 390-th anniversary of Cossack army battle near Khotyn, 1621", offered to public by Odesa Museum of History Local Lore, and in particular on a such unique piquant of it as original cannons and icons of the XVII c.

Keywords: the Battle of Khotyn 1621, Cossacks, the exhibition, Odesa Museum of History Local Lore

Олег Гава

Выставка Одесского государственного историко-краеведческого музея: Хотинская война. К 390-й годовщине битвы казацкого войска под Хотинном в 1621 р.

Вниманию читателей предложена информация о выставке "Хотинская война. К 390-й годовщине битвы казацкого войска под Хотинном в 1621 г.", организованной Одесским историко-краеведческим музеем. Особенное внимание уделяется таким уникальным особенностям выставки как оригинальное оружие и иконы XVII ст.

Ключевые слова: Хотинская битва 1621 г., казачество, выставка, Одесский государственный историко-краеведческий музей.

УДК 94/477.7) «2001/2011»

**“КОСТОМАРІВСЬКИМ ЧИТАННЯМ” –10 РОКІВ:
ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

14-15 квітня 2011 р. відбулась наукова конференція “Х Костомарівські читання: до 390-ї річниці перемоги у Хотинській битві” (Чернігів-Ніжин). Ці читання мали ювілейний характер. Вони проводяться з 2001 р. з ініціативи професора Ю. Пінчука. Незмінними організаторами читань є директор Чернігівського історичного музею імені В.В. Тарновського С. Лаєвський і професор С. Леп’явко. Спочатку читання проводились силами громадської організації “Сіверський інститут регіональних досліджень”, згодом долучилось і Головне управління культури, туризму й охорони культурної спадщини облдержадміністрації.

Перші “Костомарівські читання” відбулись у 2002 р. в Чернігові. Спочатку читання були присвячені вивченню творчої спадщини видатного українського історика, вченого і письменника, життя якого було тісно пов’язане з Чернігівщиною й ім’я якого тривалий час було призабуте. Згодом тематика розширилась і на сьогодні включає соціально-економічні аспекти, усну історію, спеціальні історичні дисципліни. Зокрема на щорічних читаннях обговорили теми наукових повідомлень на пленарному засіданні та на трьох спеціалізованих секціях: “Костомаровознавство та історіографія”, “Генеалогія, біографістика та історична демографія” і “Політична та соціально-економічна історія козацтва”. Див. фото с.101.

У конференції брали участь майже 50 науковців із Києва, Луцька, Ніжина, Одеси, Острога, Полтави, Умані, Черкас та Чернігова. У рамках читань презентовано книги, авторами яких є постійні